

Cultura românească în perioada 1918-1940

În interiorul României Mari, cultura românească interbelică a cunoscut o dezvoltare fără precedent, caracterizată de confruntarea liberă a unor curente de gândire, ce a dus la realizarea unor opere valoroase în toate domeniile culturale și afirmarea unei elite intelectuale, dar și politice, recunoscute atât pe plan național cât și internațional.

Așa cum în politică regimul democratic pluralist, consfințit prin Constituția din 1923, oferea o libertate de existență și de exprimare unei mulțimi de orientări ce prin confruntări libere, loiale și civilizate mențineau și dezvoltau spiritul și direcțiile de evoluție a societății, tot așa varietatea direcțiilor culturale a constituit o garanție și un mediu prielnic pentru dezvoltarea spirituală a României după 1918 până la instaurarea regimului communist. Elita politică a înțeles importanța emancipării populației și a instruirii ei, lucru ce a determinat acordarea de către societatea românească interbelică unei șanse importante dezvoltării culturale. Acest fapt s-a transpus în creșterea și diversificarea instituțiilor specifice mediilor intelectuale variate și transmiterea informațiilor către publicul larg.

Una din caracteristicile principale ale culturii românești din perioada interbelică a fost încercarea de definire a unei identități culturale românești, comparabilă și compatibilă cu alte culturi reprezentative ale Europei moderne, astfel perioada interbelică se poate defini prin amploare fenomenului cultural, iar în plan valoric ca un moment de vârf, în care se regăsec nume consacrate încă dinaintea primului război mondial dar și noi personalități. Un alt element definitoriu pentru cultura română din perioada interbelică este interesul major pentru descoperirea și punerea în valoare a specificului național. Această direcție vine într-o continuare logică a tendințelor din secolul XIX-lea, când se căutau și cultivau elemente ale căror trăsături exprimau unirea între cultura română și alte mari culturi europene (franceză, germană, italiană), încercându-se o

identificare a trăsăturilor specifice culturii românești în raport cu cele europene și a trăsăturilor comune.

Instituții culturale în perioada interbelică

Creație culturală din perioada interbelică, concepută de o elită autentică, care s-a manifestat în toate spectrele culturale, a beneficiat și de o bună transmitere a operei lor către întreaga societate prin dezvoltarea instituțiilor menite să realizeze acest transfer: editurile, fundațiile culturale, radioul, învățământul, presa, etc.

Editurile și-au intensificat activitatea și au promovat marea literatură românească dar și universală, fapt ce a condus la o bună circulație a noilor cărți străine (preponderent de origine franceză, dar și engleză, americană și germană), fie în original sau traduse. Dezbaterile apărute în jurul marilor autori și opere ale momentului demonstrează conectarea mediilor intelectuale românești la realitățile actualității culturale europene. Printre editurile prestigioase amintim: „Cartea românească”, „Casa Școalelor”, „Cugetarea”, „Fundația pentru literatură și artă Regele Carol al II-lea”, „Scrisul Românesc”, etc. Diversitatea publicațiilor este mare, de la ediții de lux la ediții populare, una dintre cele mai cunoscute fiind “Biblioteca pentru toți”, în cadrul căreia s-a publicat de la clasici la contemporani, atât din literatura română, cât și traduceri din diferite limbi străine.

Dezvoltarea și diversificarea considerabilă a presei (aparitia a peste 4000 de periodice, multe efemere) cu publicații specializate și dedicate unor diverse aspecte ale evoluției societății românești interbelice, politice, religioase, de știință, literare sau de cultură apărute în București dar și în numeroase capitale de județ și orașe importante, arată cum activitatea intelectuală se desfășoară în întreaga țară. Și tirajul crește considerabil, ajungând la 4,5 milioane zilnic. Cele mai importante și în consecință răspândite ziare erau „Universul” (peste 200000 de exeplare), „Dimineața” (aproximativ

100000 de exemplare), „Curentul” (aproximativ 60000 de exemplare), „Adevărul” (aproximativ 50000 de exemplare), etc.

Fundațiile culturale, în special cele denumite generic Regale, ating, în timpul domniei lui Carol al II-lea, un moment de maximă dezvoltare, concretizat prin funcționarea unei prestigioase reviste de cultură, o orchestră filarmonică, un institut de cercetări științifice, un observator de astronomie fizică, un muzeu și o editură. Printre realizările acestora se numără mai multe capodopere ale culturii românești, precum „Istoria literaturii române de la origini până în prezent”, de George Călinescu, opere complete ale unor autori prestigioși, dar și cărți de debut ale unor tineri scriitori, care au devenit ulterior mari personalități culturale, nu în cele din urmă lucrări de referință și traduceri de excepție, precum Biblia. Fundațiile regale culturale au promovat valorile naționale din diferite domenii de creație prin tipărirea unor opere valoroase din diferite discipline artistice sau socio-umanistice a unor autori consacrați dar și la început de carieră precum: N. Iorga, C. Noica, E. Cioran, M. Eliade, G. Călinescu, G. Bacovia, M. Caragiale, L. Blaga, T. Argezi, O. Goga, Z. Stancu, C. Theodorescu, etc. Tot aceste fundații, având la bază ideile lui Spiru Haret și Nicolae Iorga, au organizat și coordonat mișcarea de emancipare a satelor, prin intermediul unor tineri pregătiți să organizeze, în jurul unor instituții educaționale special create, Căminele culturale, viața cultural-artistică din mediul rural. Evoluția și modernizarea societății a dus la ieșirea din arhaism a satului, fapt ce a fost însoțit de intenția și grija declarată de a conserva lumea rurală în alcătuirea ei nealterată de timp, prin organizarea unor studii serioase de sociologie și etnografie, ce au dus la crearea de către sociologul Dimitrie Gusti a Muzeului Satului.

Radioul, inaugurat în 1928, a difuzat numeroase emisiuni culturale, unde Nicolae Iorga a avut un rol important iar contribuțiile sale de excepție au fost adunate în cunoscutele „Sfaturi pe întuneric”. Acest nou mijloc de difuzare a contribuit la transmiterea unor valori culturale în societate, interesul populației fiind unul major, fapt demonstrat de creșterea progresivă a numărului de abonați, ceea ce însemna că un număr important de persoane (peste un milion) se informau pe această cale. Teatrul cunoaște în perioada interbelică o epocă de dezvoltare și de îmbogățire stilistică. După Marea Unire regăsim teatre în: București, Cluj, Iași, Craiova, Cernăuți, Chișinău, etc. Pe lângă teatrele

susținute de stat existau altele finanțate de diferite instituții sau companii particulare. Alături de repertoriul clasic universal și a dramaturgiei naționale, teatrele abordau și genuri agreate de public, așa cum a fost trupa de revistă a lui C. Tănase, care punea în scenă și piese ce făceau trimitere la realitatea imediată, mizând pe un umor autentic. Cinematograful devine și el o formă accesibilă și populară de răspândire a unor creații cultural-artistice, producțiile fiind majoritatea străine, mai cu seamă cele americane. Mai consistentă este filmografia cu caracter documentar, plecând de la secvențele înregistrate pentru jurnalele de actualități, ce constituie cronici în imagini ale vieții sociale și politice din România interbelică.

O altă instituție de mare prestigiu a fost Academia Română, ce a reprezentat un mediu intelectual de mare cuprindere, ce a reunit personalități importante ale vremii și care au contribuit la dezvoltarea literaturii, artei, istoriografiei, lingvisticii, științelor naturii, chimiei, fizicii, matematicii, etc. Printre membrii de seamă amintim: G. Enescu, G. Petrașcu, N. Iorga, V. Pârvan, C.C. Giurescu, Sextil Pușcariu, etc. Cercetarea științifică a depășit cadrul tradițional al universităților organizându-se independent de acestea, în institute de cercetare precum: institute de seruri și vaccinuri, de igienă și sănătate publică, de zootehnie, un institut forestier și altul pentru cultivarea tutunului, institute de cercetări în domeniile economiei, energiei, statisticii, istoriei naționale, istoriei universale, etc.

Învățământul a cunoscut atât o dezvoltare cât și o diversificare. A crescut, corespunzător noului stat, numărul elevilor și studenților, școala de 7 ani a devenit obligatorie și a început să funcționeze și în limba minorităților naționale, s-a reintrodus bacalaureatul (ce consta într-un examen dificil susținut la principalele materii de cultură generală) care garanta pentru temeinicia studiilor, iar la Cluj, Cernăuți și Chișinău au luat ființă instituții de învățământ superior. Un număr însemnat de oameni de cultură s-au încadrat în instituțiile de învățământ, consolidându-și prestigiul și în calitatea de profesori și contribuind la ridicarea nivelului educațional românesc. În rețeaua învățământului de stat dar și particular s-au înmulțit specializările din școlile profesionale, iar amplasarea rețeaua școlilor normale (pedagogice) și școlile de arte și meserii. Se înființează licee militare și școli de ofițeri cu scopul asigurării unei bune pregătiri armatei române. O importantă creștere se înregistrează în învățământul primar, unde în perioada 1920-1939,

numărul celor implicați în procesul instructiv-educativ, elevi și profesori, crește de aproximativ patru ori. În mediul rural învățatorul continuă să reprezinte principalul factor culturalizator, atât pentru copii cât și pentru adulți.

Istoriografia, Literatura și Artele

Istoriografia interbelică reprezintă și o altă modalitate de afirmare a specificului național și a fost marcată de puternice personalități care au creat o operă cu adevărat valoroasă. N. Iorga explorează istoria totală, de la scrisorile domnilor și boierilor până la cruciade și istoria ideilor. Un alt nume sonor este cel al lui Vasile Pârvan, care a dublat concepția sa de istoric și arheolog cu o viziune filosofică asupra istoriei. Gh. I. Brătianu prin studiile și cercetările sale referitoare la istoria economică și socială a făcut ca istoriografia română să fie consonantă cu cea europeană contemporană. Mediile proprii de dezvoltare profesională a Istoriografiei sunt în principal universitățile completate de alte instituții de cultură precum muzeele, institutele de cercetare și arhivele, care participă active la viața intelectuală a societății interbelice. Astfel în București se înființează “Revista Istorică Română” (1931), coordonată de CC Giurescu, unul dintre cei mai analitici istorici ai perioadei medievale a românilor. Alți istorici remarcabili care au colaborat la publicația amintită și care au realizat lucrări valoroase au fost: Gh. Brătianu, PP Panaitescu, V Papacostea, Al. Rosetti, etc.

Un alt mod în care s-a tratat problema specificului național, cu elementele distinctive ale poporului român față de alte popoare ale Europei a fost expus de Constantin Rădulescu-Motru, sociolog, psiholog și filosof, care a încercat într-o parte a lucrărilor sale să definească “românismul”. Lucian Blaga pendulează între problematica națională și cea cu caracter de generalitate, iar în opera sa cu caracter teoretic, descrierii “spațiului mioritic” din “Trilogia culturii” alătură o imagine globală a universului. Nae Ionescu, un filosof și un logician care a influențat generația mai tânără a lui C. Noica, M. Eliade și E. Cioran, s-a aflat la hotarul dintre căutarea general-umanului pe de o parte și a specificului românesc deopotrivă.

Artele plastice au reprezentat în perioada interbelică un mediu de creație deosebit. Pictura se afla sub numele unor artiști care debutaseră înaintea primului război mondial precum: Steriadi, Iser, Ressu, Petrașcu, Pallady, Tonitza, etc. Opera ecstora este foarte variată și cuprinde portrete, nuduri, desene artistice, caricature, peisaje, personaje singulare dar și colective, etc. În domeniul sculpturii cel mai renumit artist este Constantin Brâncuși care a reușit să reprezinte exprimarea idiomatului național prin universalitatea tehnicii artistice. Dintre cele mai renumite lucrări ale sale amintim: “Poarta sărutului”, “Masa tăcerii”, “Coloana infinitului”, etc. Alți sculptori de renume din perioada interbelică sunt: Dimitrie Paciurea, Ion Jale, Cornel Mendrea, Ion Irimescu, Boris Caragea, etc.

Atât în domeniul literaturii cât și a criticii literare, perioada interbelică a însemnat o perioadă de dezvoltare și apariție a unor autori care prin operele lor au contribuit la creșterea valorii literaturii românești. Amintim doar câteva nume din critica literară și literatură: Tudor Vianu, George Călinescu, E. Lovinescu, Camil Petrescu, Ion Barbu, Anton Holban, Liviu Rebreanu, George Bacovia, Tudor Arghezi, Ion Minulescu, Mihail Sadoveanu, Octavian Goga, Panait Istrate, etc. Domeniu muzical se află sub semnul inspirației folclorice iar opera lui George Enescu marchează apogeul creației muzicale interbelice românești.

Științele exacte

Științele exacte au fost și ele reprezentate prin lucrări științifice de mare valoare, recunoscute atât pe plan național cât și internațional. Astfel în domeniul matematicii s-au obținut rezultate de excepție: Gh. Țițeica, cu o contribuție majoră în geometria diferențială și teoria suprafețelor din spațiu cu trei sau mai multe dimensiuni, Traian Lalescu, în domeniul ecuațiilor integrale, D. Pompeiu, cu reale contribuții în studierea teoriei funcțiilor de variabilă complexă, Simion Stoilov, a avut contribuții la topologia funcțiilor de variabilă complexă, Dan Barbilian, în geometria și algebra modernă, Ion Barbu și O. Onicescu, în studierea teoriei probabilităților, etc. În domeniul fizicii sau

remarcat: Petru Bogdan (printr-o serie de lucrări pe tema proprietăților lichidelor), Eugen Bădărău (a studiat proprietățile gazelor ionizate prin curenți continui), Horia Hulbei (a studiat celulele fotoelectrice cu platină, a hidrogenului pur, a benzilor mercurului, dar mai ales a rezelor X), etc. În chimie mai exact în domeniul combinațiilor complexe anorganice și organice s-au realizat studii valoroase la Iași (N. Costăchescu), la Cluj (Raluca Ripan) și la București (Gheorghe Spacu). În domeniul hidrocarburilor saturate s-a evidențiat școala profesorului CD Nenițescu. În geologie cercetări remarcabile a realizat Gh. Munteanu-Murgoci privitor la descifrarea structurii în pânze de sariaj a Carpaților Meridionali, iar în studierea geologiei Munților Apuseni L. Mrazec, R. Pascu, Gh. Macovei. În cadrul Institutului Geologic s-au redactat harta geologică a României la scara de 1:500000, harta orografică, harta hidrografică și harta zonelor de vegetație, acestea trei constituind “Atlasul fiziografic al României”, tot la scara de 1:500000. Sub coordonarea lui M.M. Murgoci se dezvoltă studiile de pedologie. Apar și publicații științifice ale Institutului Geologic: “Anuarul”, “Memoriile”, “Studii tehnice și economice”, etc. La Universitatea din Iași, profesorul Șt. Procopiu, conduce un colectiv de geofizicieni care întocmesc hărți magnetice ale României. În domeniul geografiei se remarcă lucrări individuale: “Terra” (Simion Mehedinți), “Câmpia Română” (G. Vâlsan), “România-geografie fizică” (V. Mihăilescu), dar și lucrări colective: “Lucrările Institutului de Geografie din Cluj”, “Lucrările Societății Geografice D Cantemir din Iași”, “Revista geografică a României”, etc.

Cultura românească atinge o treaptă superioară la nivelul căreia mediile intelectuale se diversifică, elita științifică și artistică produce opere remarcabile, iar difuzare către publicul larg, către întreaga societate, cunoaște primele succese. Ea se poate caracteriza în câteva cuvinte: valoare, expansiune, integrare europeană. Instaurarea regimului communist cu acel “spirit nou”, nivelator, al culturii de import sovietice aservite regimului politic totalitar, a reprezentat punctual terminus a înfloritoareii culture interbelice românești și a presupus uniformizarea și distrugerea valorilor, în sensul cel mai concret: opere interzise, creatori împiedicați să publice, oameni de cultură distruși moral și fizic în sistemul concentraționar, etc.